

BEYPAZARI KENT KİMLİĞİNİN BİLİŞSEL HARİTALAMA YÖNTEMİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

THE EVALUATION OF BEYPAZARI URBAN IDENTITY BY COGNITIVE MAPPING METHOD

Sinem TÜRK¹

Öz

Özellikle tarihi kentlerde ve yerleşim alanlarında yapılacak olan müdahaleler, hem geçmişle kurulan bağın devam ettirilmesi, hem de kentin turizm potansiyelinin artırılması açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin önemli bir tarihi yerleşim alanı olarak kabul edilen Beypazarı tarihi yerleşim alanı ve gelişmekte olan çevresinin algılanmasını bilişsel haritalama yöntemi ile ortaya koymaktır. Bu çalışma kapsamında, bilişsel haritalama yöntemine başvurulmuş, kentsel kimliğin kentin yaşayanları tarafından imgelenebilirlik düzeyleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Beypazarı İlçesi'nde yaşayan farklı yaş ve cinsiyet gruplarından oluşan yetişkin bireylerin bilişsel haritalamaları kendilerine verilen A4 beyaz renkli boş bir kâğıda yaptırılmış ve sonrasında 5 imge ögesi ile değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, Eski Beypazarı'nın Yeni Beypazarı'na göre kimlik algısının daha güçlü olduğu bilişsel haritalarda ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beypazarı, kent kimliği, bilişsel haritalama, imge, tarihi kentler

Abstract

Especially the interventions that will be made in historical cities and their residential are asarequite important in terms of both continue to connection with the past and increase the tourism potential of the city. The aim of this study is to reveal the perception of Beypazarı historical residential area at hat accepted as an important historical residential area and its developing environment by cognitive mapping method. In this

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Düzce Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Lisans Bitirme Tezi, snmturk91@gmail.com

study, image ability levels of urban identity by urban inhabitants were introduced referring to the cognitive mapping method. Cognitive mappings were illustrated in A4 size white papers by Beypazari in habitants from different age and gender groups, and then evaluated by 5 image components. As a result, it was emerged in the cognitive map that urban identity perception was found as high in Traditional Beypazari are a compared to New Beypazari residential area.

Keywords: *Beypazari, urban identity, cognitivemapping, image, historicalcities*

1.GİRİŞ

Kentsel sürdürülebilirlik özellikle son 30 yıldır birçok uluslararası politik ve ekonomik gündemde tartışılmıştır. Özellikle de sosyal ve çevresel koşullarla birlikte küresel ekonomik kalkınmada kentlerin rolü gittikçe daha çok dikkat çekmeye başlamıştır (WWF, 2010; UN-Habitat, 2008). Bununla birlikte, hızla göç alan kentler ve düzensiz yapılaşma ve gelir dağılımındaki eşitsizliklere bağlı olarak tarihsel öneme ve özel bir karaktere sahip olan dokular korunamamakta ya da kendilerini çevreleyen yeni yapılaşma alanları ile bir kompozisyon oluşturamamaktadırlar. Özellikle insan odaklı olmayan modern çevreler karakter ve kimliklerini de yitirmekte dirler (Karaçor, 2014). Ayrıca, günümüz kentleri küreselleşme ve kentsel yaşamın fabrikasyon ürün gibi seri üretimine bağlı olarak birbirine benzemekte ve onları ayırt etmemizi sağlayan karakterleri zaman içerisinde yok olmaktadır. Yıkılıp yeniden inşa edilen ve çeşitli dinamiklerle sürekli şekilden şekle giren kentlerin kimlik erozyonu, imgenmesini de zorlaştırmakta ve bu durum kent ile gözlemcileri arasında kurulan duygusal ve bilişsel bağın zayıflamasına yol açmaktadır. Özellikle tarihi kentlerde ve yerleşim alanlarında yapılacak olan müdahaleler, hem geçmişle kurulan bağın devam ettirilmesi, hem de kentin turizm potansiyelinin artırılması açısından önem taşımaktadır. Bununla birlikte, tarihi kentler de, artan nüfus ile birlikte göç almakta ve doğal olarak bu kentlerin etrafında yeni yerleşim alanları oluşmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin önemli bir tarihi yerleşim alanı olarak kabul edilen Beypazari tarihi yerleşim alanı ve gelişmekte olan çevresinin algılanmasını bilişsel haritama yöntemi ile ortaya koymaktadır. Böylece, kentin çevresi ile birlikte kimlik değişiminin kendi yaşayanları tarafından nasıl ve ne boyutta algılandığı ortaya konulacak ve mekansal yapı ile çevrenin algılanması arasındaki ilişki konusunda literatüre katkı sağlanacaktır.

2.KENTSEL KİMLİK VE KENTSEL İMGE İLİŞKİSİ

Kimlik, doğadaki herhangi bir canlıyı veya objeyi diğer canlı ve objelerden ayıran ve onun çeşitli duyularla da algılanan kendine özgü olma durumunu ifade etmektedir ve bu kavram teklik, özgünlük anlamında kullanılmaktadır (Prohansky vd., 1983; Deniz Topçu, 2011:1052).

Tarih boyunca kentler, buldukları coğrafyanın sahip olduğu koşullara ve kendi yaşayanlarının sosyo-ekonomik değişimlerine bağlı olarak değişim ve dönüşüm göstermişlerdir. Bu süreç, kimi zaman kendi sahip oldukları kimliklerin güçlenmesine katkı sağlarken, kimi zamanda sahip oldukları kimliğin yok olmasına neden olmaktadır. Lynch (2010)'e göre kimlik, başka bir şey ile eşdeğer olmak değil, aksine teklik ve tekillik anlamına gelmektedir, ayrıca kentlerin tanınmasını ve ayırt edilmesini kolaylaştırmaktadır. Göregenli (2010)'ye göre ise, bireysel kimliklerin oluşma sürecinde olduğu gibi, kentsel kimlikler de ötekenden farklı ve ötekiyle aynı olma sürecini deneyimlemektedir.

Kentsel kimlik, geçmiş zamanlardan günümüze gelen kültürel bir gösterge olup, bir kentin diğer kentlerden ayırt edilmesini sağlayan tüm bileşenleri olarak tanımlanmaktadır. Kentsel kimlik, dinamik bir yapı olup sürekli süreçleri de ifade etmektedir. Tüm tarihsel periyotlarda, bir kentin sosyal yapısı bir şekilde o kentin fiziksel formunu yansıtmıştır. Kentsel kimlik, kentin imgelenebilirliğini etkileyen, geçmişten günümüze kadar devam eden süreç tarafından ortaya konulan anlamlı bir bütünselliktir. Bu kimlik, her bir kentte ayırt edici bir ölçek ve özelliğe sahiptir ve bu özellikler fiziksel, kültürel, sosyoekonomik, tarihi faktörlerden etkilenerek kentli insanlar ve onların yaşam tarzlarından etkilenirler. Kentsel kimlik, bir kent ve çevresinin doğal ve yapay elemanları ile sosyo-kültürel özelliklerinden oluşmaktadır. Doğal çevreyi oluşturan flora, iklim ve topografya; yapay çevreyi oluşturan yapılar, anıtlar, kent bölgeleri, yollar, meydanlar ve kent mobilyaları kent kimliğini oluşturmaktadır. Kentsel kimliği oluşturan en küçük birimin ise mahalle olduğu düşünülmektedir. Coğrafi özellikler, mimari yapı, yerel gelenekler ve yaşam tarzları kentin kimliğini bir bütün olarak tamamlayan bileşenlerdir (BeyhanveÇelebiGürkan, 2015).

Kent kimliği; kent imgesini etkileyen, her kentte farklı ölçek ve yorumlarla kendine özgü nitelikler taşıyan, fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik ve tarihsel faktörlerle şekillenen, kentliler ve onların yaşam biçimlerinden etkilenen ve geçmişten günümüze uzanan bir sürecin anlamlı bütünlüğüdür. Kentsel imge ile kentsel kimlik kavramları genellikle birbirine karıştırılmaktadır. Kentsel imge, kentin görünür olması ile ilgilidir ve zihinsel bir süreci ifade eder. Kent kimliği ise kentin sosyal, kültürel ve fiziksel yapısına işaret eder (Deniz Topçu, 201:1052).

Kentsel kimliğin gelişmesi ile ortaya çıkan kentsel imge, gözlemcinin yani kentlilerin ve onu ziyaret edenlerin kentin kendi içerisinde sahip olduğu ilişkiler ağının ve diğer kentlerle olan uzamsal yapısının zihinde görünür olma biçimidir. Bu görünürlük, yani imgeleme, kimlikle birlikte mekanın anlamını da içermektedir. Bu anlam ise, zaman içerisinde anıların, hatıraların ve tecrübenin birikmesi ile oluşmaktadır. Karaçor (2016)'a göre, bir yerin kimliği o yerin karakteri ile ilgili ve objektif bir yapıda iken; imge ise bu kimliğin nasıl algılandığı ile ilişkilidir.

Lynch (2010), kentsel imgenin elemanlarını; yollar, sınırlar, bölgeler, odaklar ve nirengi noktaları olmak üzere beş başlık altında toplamaktadır. Yollar, bir gözlemcinin kentsel alanda üzerinde dolaşabileceği

ya da dolaştığı kanallar olarak tanımlanırken; Sınırlar, benzer olmayan bölgeleri ayıran ya da içine girilebilen / girilemeyen engeller olarak; Bölgeler, sınırlarla ayrılan ve benzer özelliklerin görüldüğü alanlar olarak; Odak noktaları stratejik öneme sahip, herkesin birey olarak davranışlarının odak noktası olan yoğun alanlar olarak; Nirengi noktaları ise, fiziksel peyzajın kolaylıkla tanımlanabildiği ve kentsel alanın tamamında algılanabilen elemanlar olarak tanımlanmıştır (Dülger Türkoğlu, 2002:58).

Şekil 1. Lynch'in Kentsel İmge Elemanları

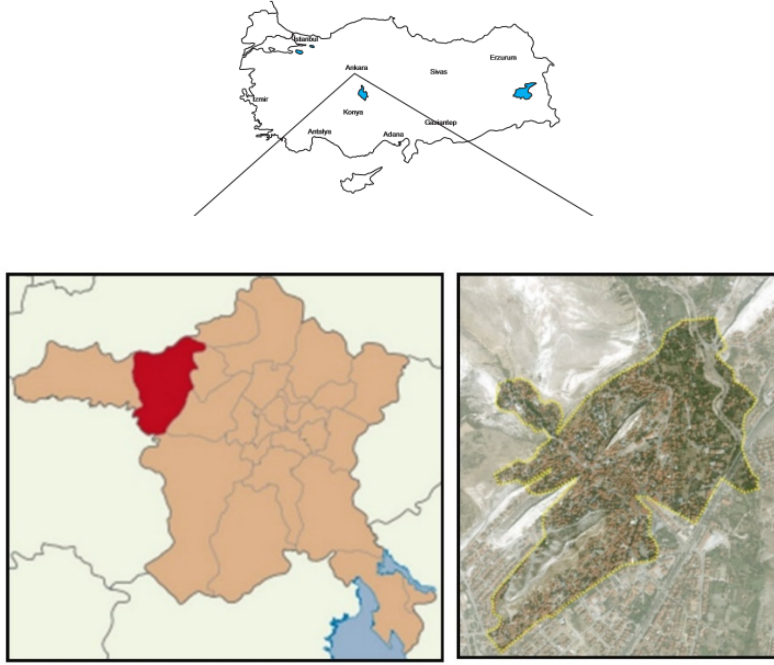
Kaynak :Topçu¹, Topçu², 2012:578

3. ÇALIŞMA ALANI VE YÖNTEM

3.1. Çalışma Alanı

Ankara'ya bağlı bir ilçe konumunda olan Beypazarı'nın tarihi, Antik Çağ'da Hitit ve Friglere kadar uzanmakta ve Bizans döneminde Hristiyanların Haç Yolu üzerinde kalması nedeniyle etrafında hala manastırların yer aldığı birçok Bizans mağarası ve kiliselerine rastlanmaktadır. Oğuz Türklerinin Orta Asya'dan gelip Beypazarı'na yerleşmesi ile ilçe Osmanlı idaresine geçtikten sonra Bursa iline bağlı olarak gelişmiş, 1863 tarihinden itibaren ise Ankara sancağına bağlı bir ilçe haline getirilmiştir. Günümüzde, eski ve yeni olmak üzere ikili bir yerleşme düzeni gösteren Beypazarı'nın topografik yapısı oldukça engebelidir.

Şekil 2. Beypazarı Konumu ve Kentsel Sit Alanı.

Kaynak: (Günay, 2010).

Eski yerleşim alanları, Ankara-İstanbul yolunun kuzeyinde, dağların dik yamaçlarına ve vadilerine yerleşmiştir. Eski yerleşim alanı, çarşı ve çevresindeki Beytepe, Cumhuriyet, İstiklal, Kurtuluş, Rüstem Paşa ve Zafer Mahalleleri olmak üzere 6 mahalleden oluşmaktadır. Bu alan, 150 yıllık tarihi çarşısı ve 3500 adet geleneksel yapıyı barındırmaktadır.

Osmanlı Dönemine tarihlenen eski yerleşim (geleneksel doku), konumlandığı coğrafya ve doğal yapı ile yerel kültürün etkileşimiyle oluşan özgün niteliklere sahiptir. Kalker tepeler ve vadiler, kentin doğal kimlik öğeleri, geleneksel konut ve dokusu ile diğer taşınmaz kültür varlıkları kültürel kimlik öğeleridir (Gültekin, 2007:264).

Anadolu yerleşmelerinde görülen kale Beypazarı'nda yoktur. Bunun nedeni ise vadinin iki yakasında yer alan kayalıkların kale görevini yerine getirmesidir. Toplu ve sık dokulu evler kendi içinde kademeler oluşturmaktadır. Evlerin oluşturduğu doku üzerinde kurulduğu alandaki yerleşmeye bir "kalekent" görünümü kazandırmaktadır. (Aklanoğlu, 2002:82).

İlk yerleşim alanı olan Beytepe Mahallesi'nde görece büyük konutların çoğunlukta olması, yerleşiklerinin varlığını ve mahalleye verilen Bey adını açıklamaktadır. Mahallenin güneyindeki İstanbul Caddesi'ndeki göçmenlerin yerleştirildiği bitişik nizam, üç katlı konutlar ise II. Abdülhamit tarafından

yaptırılmıştır. Bu bölgede, camilerin bulunması ve 1881, 1887, 1907 tarihli nüfus sayımlarında Gayri Müslimlerin olmaması, geçmişte Müslüman çoğunluğun göstergesidir(Gültekin,2007:264).

Geleneksel doku, (1849'deki yangın sonrası grid sistemle planlanarak yeniden yapılan) 600 dükkanlı çarşıya ve günümüze kalıntıları ulaşan 1613 tarihli Nasuh Paşa (Sulu) Hanı'na odaklanmaktadır. Doku, çarşının kuzeybatısındaki yamaçlarda, yapılaşmanın ve ulaşımın zor çözümlendiği strüktürde, eğime paralel gelişen, organik ve asimetrik yerleşme desenine sahiptir. Yaklaşık 80 hektarlık alanda altı mahallede, (İstiklal, Cumhuriyet, Beytepe, Rüstem Paşa, Zafer, Kurtuluş Mahalleri) 3.000 adet geleneksel konut ile az sayıdaki (1970 sonrasına tarihlenebilen) yeni konutlardan oluşmaktadır. Cami veya mescitlerin etrafında gelişen bu mahalleler, genellikle ağaç kümeleri, su yüzeyi ve tepeciklerle ayrılmaktadır (Gültekin,2007:264).

Fiziksel ve sosyal açıdan kentin temel ögesi olan mahalleler, evlerin bitişik veya arık düzeyde yana gelerek şekillenen sokak özelliğine sahiptir. Açılan yollar; dar ve kıvrımlı olup labirent dokusu oluşturmaktadır. Sokak ve caddeler, yerleşim alanının dar ve dik olması aynı zamanda mimari özellikler ve yerleşim özellikleri nedeniyle çok dardır. Yolların genişliği, 3m ve 6m arasında değişir ve yüksekliği 2 m olan bahçe duvarlarıyla sınırlanmıştır. Yolları dar ve yüksek bahçe duvarlarının çevrelediği sokaklar; bazen kapı ile sonlanan bir çıkmaz sokak bazen de merdivenli veya rampalı bir sokak özelliğindedir. Dar, kıvrımlı ve ağaçsız sokaklar yer yer kesişerek, küçük meydanlar oluşturmaktadır. Topografyaya göre şekillenen hiyerarşik düzendeki sokaklar çeşme başlarında,sokakların kesişim noktalarında, camii önlerinde genişleyerek sosyalliğin sağlandığı meydanlar oluşturmuştur. Genellikle dışa kapalı iç avlular görülmekte ve bahçe duvarları mahremiyeti sağlamak amacıyla yüksek (2m) yapılmıştır. Sokakların ana hattını yüksek avlu duvarları belirler(Aklanoğlu, 2002:84).

Kentsel yapıda olduğu gibi açık ve yeşil alanlarda da iki farklı doku dikkati çekmektedir. Topografik açıdan oldukça engebeli arazi üzerinde yer alan tarihi kent dokusunda, açık ve yeşil alanlar çok azdır.Bu durum, kırsal yaşamla kentsel yaşamın iç içe olması ve kentin dar ve dik bir alanda kurulmuş olmasından kaynaklanmaktadır. İki-üç katlı evlerden oluşan tarihi kent dokusundaki avlular, çeşme başlarında, sokakların kesişim noktalarında, cami önlerinde genişleyerek oluşan meydanlar, kent merkezini ikiye bölen İnözü Vadisi boyunca yer alan bahçeler ve bağlık alanlar açık ve yeşil alan sistemini oluşturmaktadır (Aklanoğlu, 2010:129).

Beypazarı, 2008 yılında Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından kentsel sit alanı olarak ilan edilmiştir (Günay, 2010:128).Beypazarı İlçesi'nin geleneksel mimari dokusunda evler 3 katlı olup, konutlar genellikle büyük aileler için tasarlanmıştır. Evlerin zemin katları servis için, üst katları ise yaşama mekanı olarak ayrılmıştır (Uslu ve Kiper, 2006:308).

Yeni gelişen kesim ise eski İstanbul yolunun güneyindeki düzlüklerde ve batıya doğru karayolunun yakın konumda bulunmaktadır.Yeni gelişen kent dokusu anayol güzergahına ve eski yerleşim dokusuna göre daha düz bir alanda gelişmiştir.İlçenin güneyinde gelişen yeni yerleşim alanı, tarihi kent dokusundan ayrı

Hayvanların çevrelerindeki mekânsal ilişkiler hakkındaki araştırmasında tanımladığı bilişsel harita terimi ilk olarak Tolman (1948) tarafından tanımlandı (Imani, Tabaeian, 201:53). Bu kavram daha sonra çevre psikolojisi alanında, insanın yaşadığı çevreye ilişkin içsel imajını, zihinsel/bilişsel kurgusunu veya temsilini ifade eden bir anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Bu alanda öncülük yapan Kevin Lynch, bilişsel haritalama tekniği yoluyla, insanların kentleri hakkındaki imajlarını belirlemeyi hedeflemiştir (Bilgin, 1999). Lynch (1960) yaptığı çalışmada 1950'lerden sonra anketler (doğrudan röportajlar) ve illüstrasyonlar (anketi cevaplayanlara şehir planlarının eskizlerini çizmek ya da parçalarını çizmelerini istemek) kullanarak üç Amerikan kentini (Boston, Jersey City ve Los Angeles) araştırmıştır. Araştırmasının ana amacı, çevrenin birinin zihninde yer alan fiziksel öğelerini belirlemektir. Eskiz haritaları ve bu Amerikan şehirlerindeki sakinlerle yapılan röportajlara dayanarak, kent sakinlerinin kentin imajını beş fiziksel unsur olarak sınıflandırmıştır. Bu unsurlar okunaklı yerler yaratmada önemli bir rol oynamakta ve insanların çevreleri hakkındaki algulamalarını etkilemektedir (Topçu¹, Topçu², 2012:577). İnsan zihinsel haritalar yoluyla kendisini yönlendirebilir ve şehir hakkında yaklaşık fikir sahibi olabilir. Bilişsel haritalama, çevre hakkında bilgi toplamak, organize etmek, depolamak, geri çağırmak ve manipüle etmek anlamına gelir (Topçu¹, Topçu², 2012:577).

Rapoport (1977), Bilişsel haritayı, 'insanların mekansal çevreleri, öğeleri, göreceli konumları, mesafeleri ve yönleri ve genel yapısı hakkında bilgi edinmesini, kodlamasını, depolamasını ve şifresini çözmesini sağlayan bir dizi psikolojik dönüşüm' olarak tanımlar (Sihombing, 2013:348).

Laszlo ve arkadaşları (1993) bilişsel haritaların altında yatan fikri şu sözlerle açıklamaktadır: "Nöronal dizileri yerleştirerek oluşturulan bilişsel haritalar elbette kağıt üzerinde çizilen tasvirlerden çok daha uyarlanabilir. Bilişsel bir harita, organizma beyinde çevreyi temsil eder. " (Sihombing, 2013:348).

Zihinsel imge, karmaşık çözümler aramada modellerin oluşturulması ve uyarlanması için gerekli olan bilişsel bir süreçtir. Böyle bir süreçte oluşan resim, bilişsel harita olarak adlandırılır. Zihinsel / bilişsel haritalar, kişinin mekânsal çevrelerinin niteliği hakkında bilgi edinmesini ve manipüle edilmesini sağlayan tüm iç süreçleri kapsar (Kara, 2012:290).

Şekil 5. Bilişsel/zihinsel haritaların oluşum süreci şeması (Akgül, 2009:14)

Daha önce yapılan çalışmalara dayanarak Beypazarı İlçesi'nde yaşayan ve farklı yaş ve cinsiyet gruplarından oluşan yetişkin bireylerin bilişsel haritalamaları kendilerine verilen A4 beyaz renkli boş bir kağıda yaptırılmıştır. Görüşülen bireylerden kendilerine verilen beyaz kağıtlara Beypazarı denildiğinde zihinlerinde oluşan görselleri aktarmaları istenmiştir. Elde edilen bu haritalar Kevin Lynch (2012)'in belirlediği 5 imge ögesi ile değerlendirilmiştir. Bilişsel haritalama yapan kentlilerin kimliğinin gizli tutulması amacıyla sadece isim ve yaş bilgileri alınmış, soyadı bilgilerine yer verilmemiştir. Gray vd.. (2014) bilişsel

haritalamalarda örneklem sayısından çok, haritalamanın niteliğinin önemli olduğunu öne sürmüştür. Buna göre araştırma nitel araştırma yöntemi ile yapılmıştır. Nitel araştırmalarda, araştırma probleminin özelliğine ve araştırmacının sahip olduğu kaynaklarının sınırlılığına göre örneklemin genişliği belirlenmelidir (Karataş,2015:69). Katılımcılar tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiştir. Katılımcılar Eski Beypazarı'nda yaşayan ve Yeni Beypazarı'nda yaşayan kişiler olmak üzere iki farklı gruptan oluşmaktadır. Bu kapsamda 10 kişi ile bilişsel haritalama çalışması yapılmış, ancak bazı haritaların okunamamasından dolayı 6 çalışma değerlendirilmeye uygun bulunmuştur. Bilişsel haritalama yapanlardan 3 kişi Eski Beypazarı'nda, diğer 3 kişi ise Yeni Beypazarı'nda ikamet etmektedir. Deneklerin 4'ü erkek 2'si kadındır.

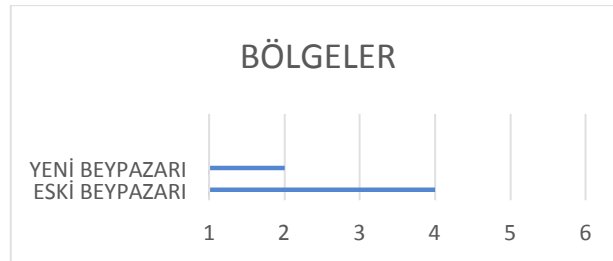
Deneklerin oluşturduğu bilişsel haritalardaki imgeleri ortaya koyabilmek için bilişsel haritalar tematik olarak gruplandırılmıştır. Tüm haritalar arasında benzerlikler karşılaştırılmış ve sonucunda en çok tekrarlanan imgelere ulaşılmıştır.

4. BULGULAR

Görüşmelerden elde edilen 6 adet bilişsel harita Şekil 6'da verilmiştir. Şekil 6'da a görseli 38 yaşında erkek, b görseli 29 yaşında kadın, c görseli 43 yaşında erkek, d görseli 54 yaşında erkek, e görseli 29 yaşında erkek, f görseli ise 39 yaşında kadın bir Beypazarı yaşıyanına aittir.

Bölgeler, kent içerisinde farklı karakter veya dokuya sahip olan alanları ifade etmektedir. Beypazarı'nın da zihinsel haritalarda 3 bölgeye ayrıldığı belirlenmiştir. Bu bölgeler, fiziksel özelliklere göre ayrılan bölgelerdir. İlk aşama analizde Beypazarı'nda imaj öğeleri bağlamında Eski Beypazarı (geleneksel konut bölgesi), Yeni Beypazarı (gelişme konut bölgesi) ve Toplu konut bölgesi olmak üzere üç farklı bölgenin varlığı ortaya konulmuştur. Beypazarı sakinlerinin bilişsel haritaları değerlendirildiğinde Eski Beypazarı bölgesinin 4 kişi tarafından ve Yeni Beypazarı bölgesinin 2 kişi tarafından çizilmesiyle Eski Beypazarı (geleneksel bölge)'nin kentsel algılamada daha ağır bastığı görülmüştür.

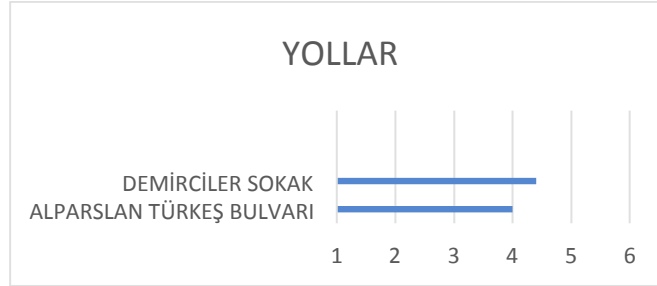
Tablo 1. Bilişsel Haritalarda Kişi Sayısına Göre Bölgeler

Yollar, gözlemcilerin alışkanlık ve olanaklara bağlı olarak kullandıkları alanlardır. Bunlar sokaklar, yaya yolları, toplu taşıma alanları, kanallar ve demiryolları olabilir. Bu öğeler pek çok kişinin imgesinde baskındır. İnsanlar hareket halindeyken kenti gözlemler ve bu yollar üzerinde diğer çevresel öğeleri algılayabilir ve bütünle ilişkisini kurarlar (Lynch, 2010). Kentin tanımlanabilirliğine bağlı olarak önem

dereceleri farklılık gösteren yol öğeleri, görüşme yapılan pek çok kişinin imgesinde baskın olarak ortaya çıkmıştır. Beypazarı'nda en güçlü olarak imgelenen yol Alparslan Türkeş Bulvarı'dır. Bu bulvarın kuzey tarafında Eski Beypazarı güney tarafında ise Yeni Beypazarı olmak üzere kenti ikiye bölmektedir. Diğer önemli aks ise insanları Tarihi Çarşı'ya götüren Demirciler Sokak'tır.

Tablo 1. Bilişsel Haritalarda Kişi Sayısına Göre Yollar

Sınırlar, gözlemciler tarafından ulaşım aksları gibi kullanılmayan doğrusal öğelerdir. İki bölge arasında sınır işlevi görür, sürekliliği doğrusal olarak bölerler (Lynch, 2010). Veri analizleri sonucunda yerleşmeyi sınırlayan en önemli unsur topografya olarak tespit edilmiştir. Topografik yapının etkisiyle; yeni yerleşim alanı eskiye göre daha az eğimli olan güney kesimde gelişme göstermektedir. Diğer bir kenar öğesi ise Alparslan Türkeş Bulvarı'dır, kenti iki büyük bölgeye ayırmaktadır.

Odak noktaları, yol kavşakları veya meydanların bulunduğu noktalardır. Bir odak noktası hem kesişim noktası hem de bir yoğunlaşma alanı olabilir (Lynch, 2010). Yapılan analizler sonucunda en önemli odak noktasının Hanlarönü Meydanı (havaç heykeli) olduğu bilişsel haritalar (4 kişi) ile de tespit edilmiştir. Hanlarönü Meydanı Eski Beypazarı bölgesinde bulunmaktadır. Meydanın üst tarafında Tarihi Çarşı bulunmaktadır.

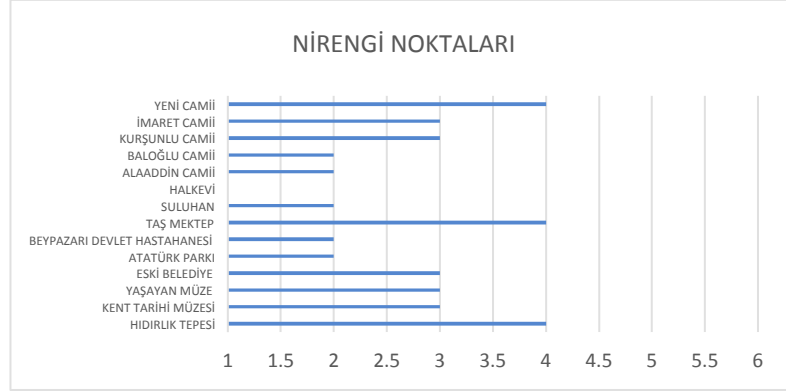
Tablo 1. Bilişsel Haritalarda Kişi Sayısına Göre Odak Noktası

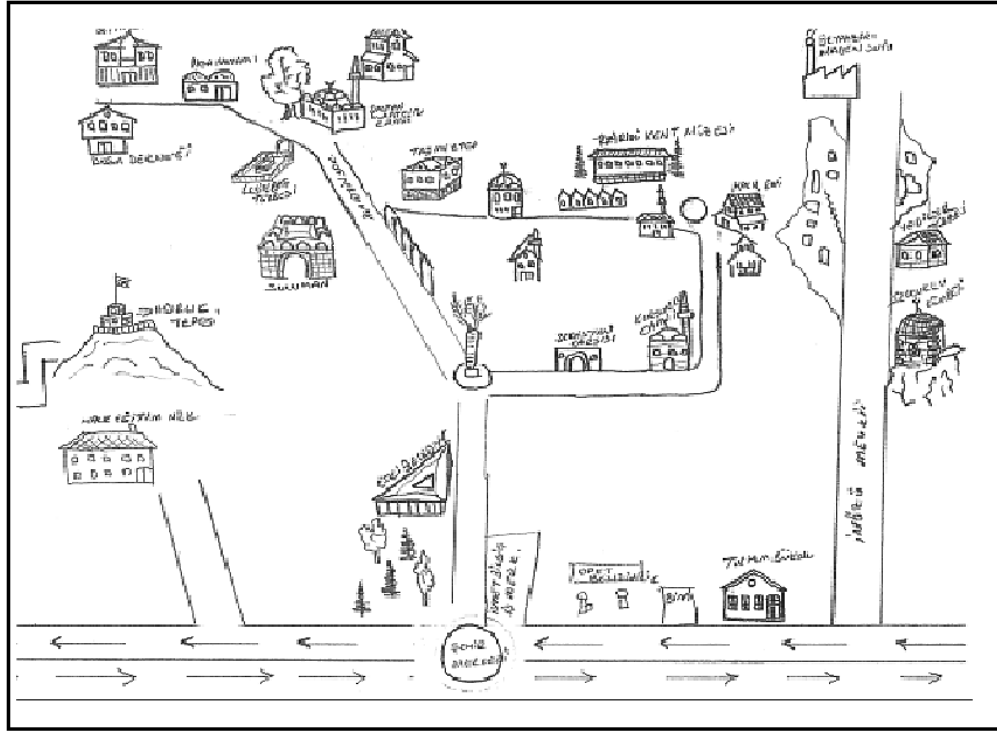
Nirengi noktaları, gözlemciler için dışsal öğeler olarak algılanan noktasal referanslardır. Bunlar çoğunlukla bir bina, işaret levhası, dükkan veya tepe gibi kolay tanımlanabilen fiziksel oluşumlardır (Lynch, 2010). Hıdırlık Tepesi bilişsel haritalarda da en çok hatırlanan nirengi noktası olarak ortaya çıkmaktadır. Taş Mektep, Alaaddin Camii, Kurşunlu Camii, İmaret Camii, Yeni Camii, Kent Tarihi Müzesi, Yaşayan Müze,

Suluhan, Balğolu Camii, Halkevi, Eski belediye, Atatürk Parkı, Beypazarı Devlet Hastanesi de imgenelen diğernirengi noktalarıdır.

Tablo 1. Bilişsel Haritalarda Kişi Sayısına Göre Nirengi Noktaları

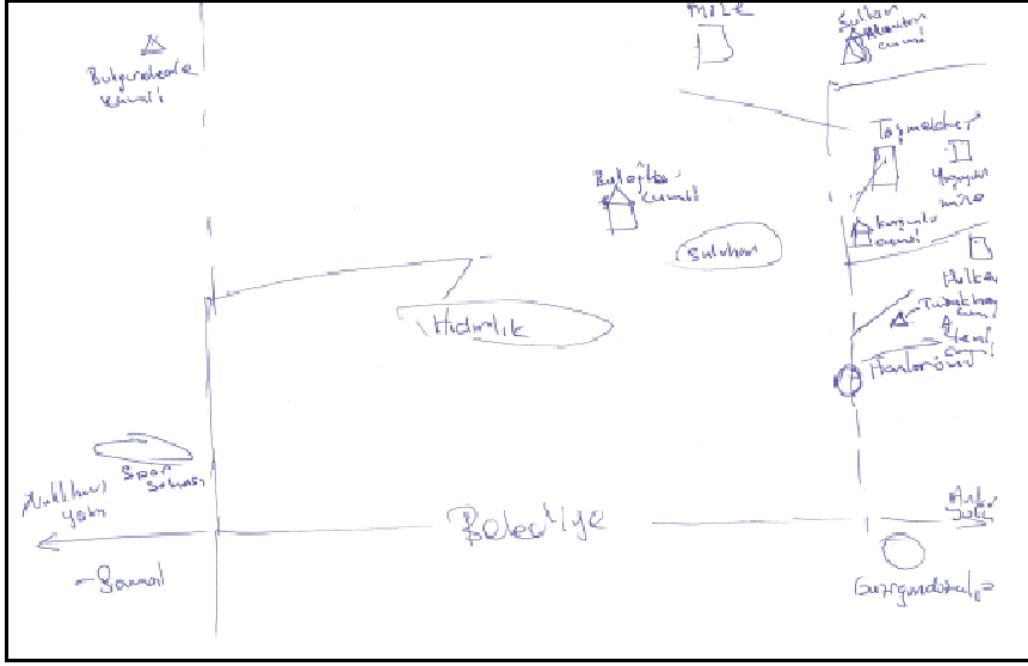

Şekil 3. Beypazarı'na ait bilişsel haritalamalar

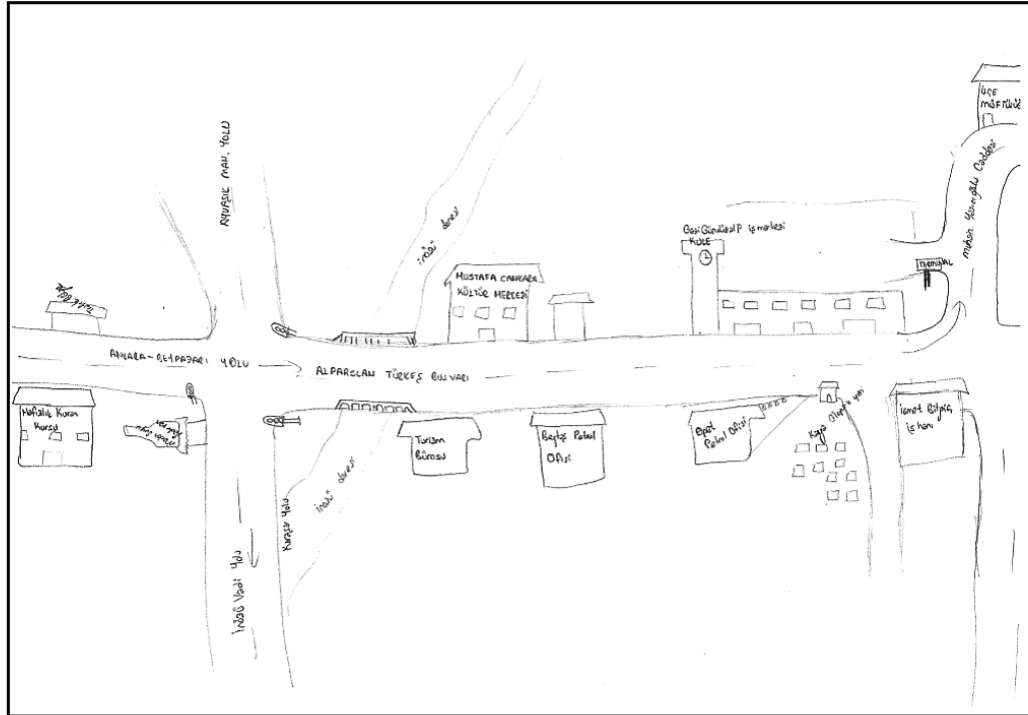

Şekil 6.a

Şekil 6.d

Şekil 6.e

dokuya ait kentsel imgeler kullanılabilir. Yeni yerleşim alanında eski yerleşim alanında bulunan meydanlar gibi toplanma alanları bulunmamaktadır. Bundan dolayı eski dokuya uygun meydanlar tasarlanabilir.

6. KAYNAKLAR

- Aklanoğlu, Filiz (2010). Geleneksel Yerleşmelerde Kültür Turizmi: Beypazarı Örneği. *Kastamonu Üni., Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt.10, Sayı.2, (125-136).
- Aklanoğlu, Filiz- Arslan, Mükerrerem (2010). Beypazarı Peyzaj Potansiyelinin Geliştirilmesi. *Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, Cilt.24, Sayı.4, (45-52)
- Aklanoğlu, Filiz (2002). *Beypazarı Peyzaj Potansiyelinin Saptanması Üzerine Bir Çalışma*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üni., Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Akgül, İbrahim (2009). Fiziksel Ve Kişisel Özelliklerin Bilişsel Haritalar Üzerindeki Etkileri: Sanal Mekânlarda Deneysel Bir Çalışma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, (14)
- Beyhan, Şefika Gülin- Gürkan, Ülkü Çelebi (2015). Analyzing The Relationship Between Urban Identity and Urban Transformation Implementations In Historical Process: The Case Of Isparta. *International Journal of Architectural Research: ArchNet-IJAR*, Cilt.9, Sayı.1, (158-180).
- Deniz Topçu, Kadriye (2011). Kent kimliği üzerine bir araştırma: Konya örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt.8, Sayı.2, (1052).
- Dülger Türkoğlu, Handan (2011). Kentsel imge: İstanbul'dan bulgular. *İTÜ DERGİSİ*, Cilt:1 Sayı:1 Eylül, (58).
- Göregenli, Melek (2010). *Çevre psikolojisi: insan-mekan ilişkileri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Günay, Zeynep (2010). *Neoliberal Kentleşme Dinamikleri Çerçevesinde Tarihi Çevrenin Sürdürülebilirliği: Sürdürülebilir Kentsel Koruma Modeli*. Doktora Tezi. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gültekin, Nevin (2007). Geleneksel Konut Dokusunda Kullanım Sürecinin Değerlendirilmesi-Beypazarı Örneği. *Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der.*
- Imania, Fatemeh, Tabaeianb, Marzieh (2011). Recreating mental image with the aid of cognitive maps and its role in environmental perception. *MS candidate, Islamic Azad University of Isfahan, Khorasgan Branch, Architecture department. bDepartment of Art and Architecture, Islamic Azad University, Tehran, Iran. International Conference of Cognitive Science.*

- Kara, Baris (2012). Landscape Design and Cognitive Psychology. *World Conference on Psychology and Sociology*,82, (288 – 291).
- Karataş, Zeki (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* Cilt.1, Sayı.1, (62-80).
- Kutay Karacor, Elif (2016). Public vs. Private: The Evaluation of Different Space Types in Terms of Publicness Dimension. *European Journal of Sustainable Development*, 4(5), xxx-xxx.
- Kutay Karacor, Elif (2014). Place Making Approachment to Accomplish Social Sustainability. *European Journal of Sustainable Development*, Cilt.3, Sayı.4, (253-262).
- Lynch, Kevin (2012). *Kent imgesi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul.
- Lynch, Kevin (2010). *Kent imgesi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul.
- Özdağoğlu, Aşkın (2010). Bilişsel Haritalama ve Analitik Serim Süreci (ASS) Entegrasyonu. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.17, Sayı.1, (1-10).
- Proshansky, Harold-Fabian, Aabbe-Kaminoff, Robert (1983). Place-identity: Physical world socialization of the self. *Journal of environmental psychology*, Cilt.3, Sayı.1, (57-83).
- Sihombing, Antony (2013). Drawing Kampung through Cognitive Maps Case Study: *Jakarta. Department of Architecture, Faculty of Engineering, Universitas Indonesia. 2013 5th International Conference on Chemical, Biological and Environmental Engineering (ICBEE 2013)*
- Topçu¹ Kadriye Deniz, Topçu² Mehmet (2012). Visual presentation of mental images in urban design education: cognitive maps. *Selcuk University, Faculty of Eng.& Architecture, Department of Urban and Regional Planning*
- UN-Habitat,(2008). UN-Habitat State of the World's Cities 2008/2009: Harmonious Cities ISBN: 978-92-1-132010-7
- Uslu, Aysel-Kiper, Tuğba (2006). Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt.3, Sayı.3, (305-314).
- Ülkeryıldız, Evren- Durmuş Arsan, Zeynep- Akış, Tonguç (2009). Öğrenci zihin haritalarında kente ilişkin deneyimle değişen çevre algısı. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Cilt.11, Sayı.1, (72-82).
- WWF, (2010). WWF Reinventing the City: Three Prerequisites for Green Urban Infrastructures <http://www.panda.org/> (01.06.2016).